

ועל הפרנסה לא השיבו

והנה אנכי עמך ושְׁמֵרְתִּיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תִּלְךְ וְהִשְׁבֵּתִיךָ אֶל הָאֲדָמָה הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם עָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לְךָ: (בראשית כח טו)

וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלהים עמדי ושְׁמֵרְנִי בְּדֶרֶךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אֲנִי הוֹלֵךְ וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבְגָד לְלַבֵּשׁ: (בראשית כח טז)

בראשית רבה פרשה סט סימן ו

"והנה אנכי עמך ושְׁמֵרְתִּיךָ בכל אשר תלך". רבותינו אומרים: על הכל השיבו הקב"ה, ועל הפרנסה לא השיבו.² "אם יהיה אלהים עמדי" – "הנה אנכי עמך". "ושְׁמֵרְנִי בְּדֶרֶךְ הַזֶּה" – "ושְׁמֵרְתִּיךָ בכל אשר תלך". "ושְׁבֵתִי בשלום אל בית אבי" – "והשיבותיך אל האדמה הזאת". ועל הפרנסה לא השיבו.³ אמר ר' אסי: אף על הפרנסה השיבו, שנאמר: "כי לא אעזבך" ואין עזיבה אלא פרנסה, כמו שאתה אומר: "ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם" (תהלים לו כה).⁴

בראשית רבה פרשה ע סימן ה

"ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש" – עקילס הגר נכנס אצל ר' אליעזר, אמר לו: הרי כל שבחו של גר שנאמר: "ואוהב גר לתת לו לחם ושְׁמֵלָה" (דברים י יח)! אמר לו: וכי קלה היא בעיניך דבר שנתחבט עליו אותו זקן? שנאמר: "ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש" ובא זה והושיטו לו בקנה!^{5,6} נכנס אצל רבי יהושע התחיל מפייסו בדברים: "לחם" – זו תורה ... "שְׁמֵלָה", זו טלית.⁷ זכה אדם לתורה – זכה לטלית. ולא עוד, אלא שהן משיאים את בנותיהם לכהונה והיו בניהם כהנים גדולים ומעלים עולות על גבי

¹ שתי שאלות מרכזיות עולות למקרא פסוקים אלה. הראשונה, כיצד נודר יעקב נדר על דברים שכבר הובטחו לו. והשנייה, עד היכן בדברי יעקב הוא התנאי: אם אתה הקב"ה תעשה לי כך וכך, ומהיכן מתחיל קיום התנאי: אז אני אעשה כך וכך. וכבר הארכנו לדון בנושא זה בדברינו אין הבטחה לצדיק בעולם הזה, בפרשה זו בשנה האחרת. הפעם נרצה להתמקד בנושא אחר אשר הוא: חוסר הסימטריה בין שני הפסוקים כמוסבר במדרש הבא. (ראה כמה אפשר לדרוש ולחזור ולדרוש ב"פרשה קטנה" זו).

² "לא השיבו" איננו מדויק, שהרי כפי שכבר הערנו, הבטחת הקב"ה ליעקב קדמה לנדרו. יעקב הוא שמוסיף את עניין הפרנסה שאיננו בהבטחת הקב"ה וממילא אין הקב"ה יכול להשיבו. סדר הדברים במקרא הוא הפוך לדרשה, אבל נמשיך לזרום עם הדרשן ונתמקד בנושא הדף.

³ פה קיצר המדרש, אך הדברים ברורים. בניגוד לכל שאר ההקבלות: "אם יהיה אלהים עמדי" – "והנה אנכי עמך", "ושְׁמֵרְנִי בְּדֶרֶךְ הַזֶּה" – "ושְׁמֵרְתִּיךָ בכל אשר תלך" וכו'; מול הבקשה של יעקב "ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש" אין תשובה – "על הפרנסה לא השיבו". והשאלה המתבקשת היא למה? מה מיוחד בפרנסה שעליה אין תשובה? אגב, משיטת רבותינו במדרש זה, אפשר ללמוד שפרנסה כוללת גם לבוש: לחם ובגד. ראה בית יוסף יורה דעה סימן רנא: "ומשמע דפרנסה היינו בין מזון בין כסות" (האם המדרש שלנו יכול להיחשב כמקור לדבריו?). אבל מפתח של המדרשים שלהלן ומהגמרות נראה שהכוונה רק או בעיקר למזון. ראה תשובת ר' אסי: אף על הפרנסה השיבו שמביא את הפסוק: "לא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם". ראה גם "בודקין למזונות ואין בודקין לכסות" (בבא בתרא ט ע"א) ולא נאריך בכך.

⁴ ומה יעשו רבותינו החולקים על ר' אסי עם הפסוק "לא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם"? הם יאמרו כפירוש האחר של אותו פסוק שנמצא במדרש ויקרא רבה שנביא בהמשך: "אע"פ שזרעו ובניו הם מבקשים לחם לא ראיתי לאותו צדיק אביהם נעזב מיראתו של הקב"ה". הצדיק מחזיק באמונתו, אבל הבטחה על הפרנסה אין.

⁵ לפי נוסח אחר של מדרש זה, אומר עקילס (אונקלוס) הגר לר' אליעזר: "הרי חיבה שחיבב הקב"ה את הגר דכתיב: ואוהב גר לתת לו לחם ושְׁמֵלָה! כמה טווסין אית לי, כמה פוסייני אית לי, אפילו על עבדי לא משגיחין". ור' אליעזר נוזף בו: התורה מבטיחה לגר את מה שלא הובטח ליעקב אבינו, התורה מושיטה לגר בקנה את מה שלא ניתן ליעקב אבינו. אתה עקילס שבאת מרומי העשירה המשופעת בלחם ושְׁמֵלָה, סבור שלחם לאכול ובגד ללבוש הוא דבר מובן מאלי, אבל באמת, אל יהי הדבר קל בעיניך. אנחנו ביהודה הענייה יודעים שלחם ובגד של היום אינם מובטחים גם למחר. ומי בכלל אמר שהם העיקר? הרי לא לשם לחם ושְׁמֵלָה באת אלינו! (ראה סיפור גיורו של עקילס, הוא אונקלוס בן קלונימוס, בגמרא עבודה זרה דף יא עמוד א). זו תשובת ר' אליעזר לעקילס (אונקלוס) הגר.

⁶ הביטוי להושיט בקנה משמעותו, כך נראה, לתת בקלות ובלי קושי, אבל אפשר שהוא קשור גם עם דיני טומאה וטהרה כמובא בתוספתא טהרות פרק י הלכה ז: "היו שם חורין וסדקין אינו חושש שמא מושיט את הקנה ומסיטן" ומרמז אל טהרת הגר שבא להתגיר. אגב, שים גם לב להקבלה עם הסיפור על הגר שבא לפני שמאי והלל ובקש "גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת" (שבת לא ע"א). שמאי דוחף אותו באמת הבנין (קנה?) שמזכיר את הושיטת הקנה של ר' אליעזר, ואילו הלל מקרבו. ר' אליעזר (בן הורקנוס) הוא מתלמידי בית שמאי. ר' יהושע (בן חנניה) בן הפלוגתא שלו, הוא מאבות בית הלל.

⁷ טלית היינו תפקיד ציבורי. ראה שמות רבה כז ט: "נתמנה אדם בראש ונטל טלית לא יאמר לטובתי אני נזקק לא איכפת לי בצבור אלא כל טורח הצבור עלי". ראה דברינו אני ואתה עומדים בזירה בפרשת יתרו. לא ידוע לנו על מינוי ציבורי שקיבל עליו עקילס-אונקלוס, אבל לתורה זכה גם זכה, למפעל תרגום התורה לארמית. היכן? בבית מדרשם של ר' אליעזר ור' יהושע שהיו מעורבים בתהליך גיורו. ראה מסכת מגילה דף ג עמוד א: "תרגום של תורה – אונקלוס הגר אמרו מפי רבי אליעזר ורבי יהושע".

המזבח. "לחם" - זה לחם הפנים, "ושמלה" - אלו בגדי כהונה ... אמרו: אילולי אריכות פנים שהאריך ר' יהושע עם עקילס, היה חוזר לסורו. וקרא עליו: "טוב ארך אפים מגיבור" (משלי טז לב).⁸

מדרש ילמדנו (מאן) ילקוט תלמוד תורה - בראשית אות קלג

על הכל השיבו, ועל הפרנסה לא השיבו. ולמה לא השיבו על הפרנסה? אמר הקב"ה: אם אני מבטיחו על הלחם, מה הוא צריך לבקש ממני? כשברח יעקב מפני עשו ופגע במקום, התחיל לומר לפני הקב"ה: ריבנו של עולם, הריני בורח מפני עשו אחי שלי יהרגני. א"ל: אני עמך ומה הוא יכול לעשות לך, דכתיב: "והנה אנכי עמך". א"ל יעקב: אם אתה עושה לי כן, "וכל אשר נתן לי עשר אעשרנו לך" (שם, כ"ב).⁹

מדרש תהלים (בובר) מזמור כג

"ה' רועי לא אחסר". זהו שאמר הכתוב: "כי ה' אלהיך ברכך בכל מעשה ידך" (דברים ב ז). ר' יעקב אומר: יכול אפילו יושב ובטל? תלמוד לומר: בכל מעשה ידך - אם עשה אדם הרי הוא מתברך, ואם לאו אינו מתברך.¹⁰

בראשית רבה פרשה עד סימן א

ויאמר ה' אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך" (בראשית לא ג). כתיב: "זעקתי אליך ה' אמרתי אתה מחסי חלקי בארץ החיים" (תהלים קמב ו) ... א"ל הקב"ה: אתה אמרת "חלקי בארץ החיים", שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך" - אביך מצפה לך, אמך מצפה לך, אני בעצמי מצפה לך. ר' אמי בשם ריש לקיש אמר: נכסי חוצה לארץ אין בהם ברכה, אלא משתשוב אל ארץ אבותיך אהיה עמך. כאן אתה אומר "ואהיה עמך" ולהלן אתה אומר: "ואהיה עמך בכל אשר הלכת" (שמואל ב ז ט)! אלא דוד, ע"י שהוא מפרנס את ישראל, היה אומר לו "ואהיה עמך בכל אשר הלכת". אבל יעקב ע"י שהוא מפרנס את ביתו, הוא אומר לו "שוב אל ארץ אבותיך".¹¹

ויקרא רבה פרשה לה סימן ב

"אם בחקותי תלכו". זהו שכתוב: "ועתה בנים שמעו לי ואשרי דרכי ישמרו" (משלי ח לב) - הכתוב מדבר ביעקב, שכתוב בו: "וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלהים עמדי". רבותינו ור' אסי. רבותינו אומרים: על הכל השיבו הקב"ה, ועל הפרנסה לא השיבו. "אם יהיה אלהים עמדי" - "הנה אנכי עמך". "ושמרני בדרך הזה" - "ושמרתני בכל אשר תלך". "ושבתי בשלום אל בית אבי" - "והשיבותיך אל האדמה הזאת". ועל הפרנסה לא השיבו! אמר

⁸ השווה עם מסכת סוטה מז ע"א: "תנו רבנן: לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת. לא כאלישע שדחפו לגחזי בשתי ידיו, ולא כיהושע בן פרחיה שדחפו לאחד מתלמידיו בשתי ידיו. וכן השווה עם משה היוצא לקראת יתרו, מדרש תנחומא יתרו ו: "ויאמר אל משה - הקב"ה. א"ל למשה: אני הוא שאמרתי והיה העולם, אני הוא. שאני מקרב ואיני מרחק שנאמר (ירמיה כג) האלהי מקרוב אני נאם ה' ולא אלהי מרחוק. אני הוא שקרבתי ליתרו ולא רחקתי, ואף אתה אדם שבא אצלך להתגייר קרבהו ואל תרחיקהו".

⁹ וכן הוא במדרש תנחומא בפרשתנו סימן ג: "א"ר ברכיה בכל מה שתבע יעקב מן הקב"ה השיבו. אמר אם יהיה אלהים עמדי השיבו והנה אנכי עמך. אמר ושמרני השיבו ושמרתני בכל אשר תלך. אמר ושבתי בשלום השיבו והשיבותיך. אמר ונתן לי לחם ולא השיבו על הפרנסה. אמר הקב"ה: אם אני מבטיחו על הלחם, מהו מבקש ממני עוד? לפיכך לא הבטיחו על הלחם". לשמור בדרך - כן. להציל מעשו - כן. אפילו לחזור לארץ - כן. אבל לא הלחם, לא על הפרנסה. מדוע? אולי דווקא משום שהוא דבר כל כך בסיסי ויום יומי. ראה פסחים קיח ע"א: "אמר רבי יוחנן: קשין מזונותי של אדם יותר מן הגאולה. דאילו בגאולה כתיב: המלאך הגואל אותי מכל רע - מלאך בעלמא. ואילו במזונות כתיב: הא-להים הרועה אותי". היום-יום קשה יותר מהפלאי והנסי. על הגאולה הובטחנו: "אני ה' בעתה אחישנה - זכו אחישנה, לא זכו בעתה" (סנהדרין צח ע"א). הגאולה בוא תבוא ביום מהימים, בכך הכל מאמינים. אבל על הפרנסה - אין הבטחה, שמה "וישמנו ישורון וישכח" ו"פן תאכל וְשָׁבַעְתָּ וּבָתִּים טָבִים תִּבְנֶה וְיִשְׁבַּעְתָּ... וְרַם לְבָבְךָ וְשָׁכַחְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ". ראה דברינו האלהים הרועה אותי המלאך הגואל אותי בפרשת ויחי.

¹⁰ ראה גם אליהו רבה (איש שלום) פרשה טו: "פעם אחת הייתי עובר ממקום למקום, מצאתי אדם אחד שיש בו מקרא ואין בו משנה. אמר לי: רבי, אומר לפניך דבר אחד ושמה תקפיד עלי, מתיירא אני. אמרתי לו: אם אתה שואלני בדברי תורה, מפני מה אקפיד עליך? אמר לי: רבי, מפני מה הוא אומר: נותן לחם לכל בשר (תהלים קלו כח), ואומר: נותן לבהמה לחמה וגו' (שם קמז ט), אין אדם מכין הוא לו? אמרתי לו: בני לא זהו דרך ארץ שאדם עושה בידו והקב"ה מברך כל מעשה ידיו, שנאמר: יברכך ה' אלהיך בכל מעשה ידך (דברים יד כט). יכול יהא יושב ובטל? תלמוד לומר: אשר תעשה (שם)". לפי מדרשים אלה, ורבים אחרים שאין כאן מקום לפרטם, הקב"ה לא יכול להשיב ליעקב, ולכל לאדם, על בקשתו לפרנסה, כי הדבר תלוי באדם עצמו שיעשה הוא תחילה את המאמץ האישי ורק אז יכול הקב"ה לברכו. בדיעבד, אכן טרח יעקב גם טרח בפרנסת ביתו והקב"ה ברכו.

¹¹ יעקב אכן לא ישב בטל, אלא טרח גם טרח בפרנסת ביתו, מול לבן שהחליף משכורתו עשרת מונים, עד שצבר רכוש רב. אבל האם זו הפרנסה שביקש? צבירת נכסים בחוצה לארץ? הרי משאלתו לחם לאכול ובגד ללבוש הייתה קשורה בחזרתו לארץ. פרנסה בישוב של קבע, במולדת. פרנסה של עם בארצו ולא משפחה בגלות שצוברת נכסים. הרי על כך התפלל יעקב: "ונתן לי לחם לאכל ונגד ללבש: ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלהים: והאָבִן הזאת אֶשֶׁר שָׁמַתִּי מִצְבֵּה יְהִיָּה בֵּית אֱלֹהִים". זו כבר פרנסה מסוג אחר. פרנסה ממלכתית שיעקב זכה לה רק באופן חלקי. בכך נחותה פרנסת יעקב מפרנסת דוד המלך שניהל כלכלה של ממלכה (ראה ברכות ג ע"ב "עמך ישראל צריכים פרנסה"). אולי על פרנסה זו לא הייתה ליעקב הבטחה. אבל תזכורת קיבל: "שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך - אביך מצפה לך, אמך מצפה לך". מספיק עם פרנסת חו"ל.

ר' אסי: אף על הפרנסה השיבו, שכתוב: "כי לא אעזבך" ואין לשון עזיבה אלא פרנסה, שכתוב: "ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם"¹²

אמר ר' הושעיה: אשרי ילוד אשה שכך שומע מפי בוראו. אמר ר' חנינא בר פפא: "אשרי" ו"אשרי"¹³ – אֶשְׁרֵי וְאֶשְׁרֵיךָ לכשיתקיימו כל התנאים הללו שהתניתי עמכם. אמר ר' אחא: אף לבניו אמר כן, שנאמר: "ועתה בנים שמעו לי ואשרי דרכי ישמורו" – "אשרי" כתוב, אֶשְׁרֵי וְאֶשְׁרֵיכֶם לכשתקיימו כל התנאים הללו שהתניתי עמכם. אימתי? כשתשמרו את תורת, שנאמר: "אם בחקותי תלכו"¹⁴.

פסיקתא רבתי פרשה לג

אמר ר' שמואל בר נחמן: רצונך לידע מה כוחה של פרוסה זו שאדם נותן לתוך פיו, שהיא קשה יותר מן הגאולה. מניין? אתה מוצא בשעה שיוסף מקריב את בניו לפני אביו שיברכם תלה את הגאולה במלאך "המלאך הגואל אותי מכל רע". אבל כשבא לפרוסה מה הוא אומר? "הא-להים הרועה אותי". הוי יפה אמר ישעיה: "לא ימות לשחת לא יחסר לחמו אנכי ה' אלהיך רוגע הים" (ישעיהו נא יד)¹⁵.

שבת שלום מחלקי המים

מים אחרונים 1: לרגל גשמי הברכה שאנו מתפללים להם בתקופה זו של השנה, נחתום בקשר שבין פרנסה לגשם שהוא מן המפורסמות בארץ ישראל שאינם צריכים ראייה ואף אנו כבר הזכרנו זאת לעיל. ואע"פ כן, נוסף עוד מקור זה: מסכת תענית דף ב ע"א: "אמר רבי יוחנן: שלשה מפתחות בידו של הקב"ה שלא נמסרו ביד שליח, ואלו הן: מפתח של גשמים, מפתח של חיה, ומפתח של תחיית המתים ... גשמים היינו פרנסה". ובהמשך שם דף יט ע"ב: "שנה שגשמיא יורדין בזמנן למה הוא דומה - לעבד שנתן לו רבו פרנסתו באחד בשבת, נמצאת עיסה נאפית כתיקנה ונאכלת כתיקנה. שנה שגשמיא מרובין למה הוא דומה - לעבד שנתן לו רבו פרנסתו בבת אחת, נמצאו ריחים טוחנות מן הכור מה שטוחנות מן הקב, ונמצאת עיסה אוכלת מן הכור כמו אוכלת מן הקב" (ראה פירוש שטיינזלץ שם). שנזכה לגשמים מרובים ובזמנם.

מים אחרונים 2 לאוהבי הדרוש החסידי: "לאחר סגירת הגיליון" מצאנו בשו"ת ציץ אליעזר חלק כ סימן כה, שמביא משל של המגיד מדובנא אשר מאיר את הנושא שלנו באור הפירוש החסידי (למרות שהמגיד לא היה חסיד). ואלה דבריו: "אליבא דרבנן לא השיבו על הפרנסה, עפ"י משל לאחד שהיה שולח בנו למרחקים והכין לפניו כל הדברים אשר הצורך עליהם בדרך ... בתוך כך נתוודע להם כי הדרך משובשת בגייסות, אמר האב: מעתה ההכרח אתי ליסע בעצמי עם בני עבור

¹² עד כאן חזרה מדויקת על מדרש בראשית רבה סו ו בו פתחנו, מילה במילה. לא ברור מי לקח ממי בראשית רבה מוקרא רבה או ההפך, אבל ברור ההבדל בתפקיד המדרש ו"שליחות". בפרשתנו הוא מפרש את הפסוק ומסביר את העניין עצמו, מדרש מבאר לפרשת השבוע "על הפסוק". כאן, בספר ויקרא הוא מדרש דרשני המבקש לתת משמעות רעיונית לפסוק "אם בחוקותי תלכו". ולמהות העניין, שם, בספר בראשית אנחנו לפניו תורה – בתקופת האבות. כאן, בספר ויקרא, אנחנו לאחר מתן תורה. האם "על הפרנסה לא השיבו" משתנה בעקבות זה?

¹³ כאן חוזר הדרשן לפסוק במשלי בו פתח: "ועתה בנים שמעו לי ואשרי דרכי ישמורו" ומנסה למצוא בו "אשרי" כפול, גם לאדם וגם לקב"ה. זאת, בעזרת הו"א של "אֶשְׁרֵי" שלכאורה מיותרת. כך מסביר א. א. הלוי בשם הר"מ מרגליות.

¹⁴ ר' הושעיה (רבה) ואחריו הדרשנים האחרים חוזרים ומקשרים את הפסוק בתחילת פרשת בחוקותי: "אם בחוקותי תלכו" עם הפסוק בכתובים, תהלים ח: "וְעֵתָהּ בָּנִים שָׁמְעוּ לִי וְאֶשְׁרֵי דְרָכֵי יִשְׁמְרוּ". יחד יוצרים פסוקים אלה משקל נגד לחוסר התשובה של הקב"ה ליעקב על בקשתו "לחם לאכול ובגד ללבוש". אמנם ליעקב "על הפרנסה לא השיבו", אך אנו אשרינו - אומרים הדרשנים - זכינו למה שלא זכה יעקב. אם רק נשמור את התנאים ונלך בדרך החוקים שנצטוונו אזי מובטחת הפרנסה: "ונתתי גשמיכם בעתם". מה שלא נאמר לאבות, נאמר לבנים. בזכות מה? במה טובים הבנים מהאבות? את יתרונו של דוד המלך שפרנסת העם על כתפיו כבר ראינו לעיל. מה עוד? ראה שיר השירים רבה פרשה א סימן א: "לריח שמניך טובים - ר' ינאי בריה דר"ש: כל השירים שאמרו לפניך האבות ריחות היו. אבל אנו, שמן תורק שמך, כאדם שמריק מכלי לכלי חבירו. כל המצות שעשו לפניך האבות ריחות היו. אבל אנו, שמן תורק שמך, מאתים וארבעים ושמונה מצות עשה, ושלו מאות וששים וחמש מצות לא תעשה". ואנו נוסף ונאמר עוד בשבח הבנים מול האבות. יעקב כביכול עורך תנאים עם הקב"ה. וכבר התקשו בכך כל הדרשנים והמפרשים איך הוא מצבי תנאים לקב"ה אחרי שהכל כבר מובטח לו בחלום? עד שהוצרכו לומר: "מסורסת היא הפרשה" (בראשית רבה ע ד). ראה שוב דברינו אין הבטחה לצדיק בעולם הזה, בפרשה זו. אצל הבנים, לאחר מתן תורה, המצב הוא הפוך. תחילה אנחנו מקיימים את התנאים ואח"כ הקב"ה נותן לנו גשמים בעתם. אשרי ואשריכם אומר הקב"ה.

¹⁵ ובמדרש תהלים (בובר) מזמור קיח: "יאמר נא ישראל כי לעולם חסדו" ... אמרו להקב"ה: מי יודה לך? אמר להם הקב"ה: יאמר נא ישראל החסד שעשיתי עמו. לא ליום ולא לשנה אלא לעולם, שנאמר: קטנתי מכל החסדים (בראשית לב יא). אמרו לו: וכמה חסדים עשה עמך? אמר להם אין להם קצבה, אלא: האלהים הרועה אותי מעודי עד היום הזה (בראשית מח טו). יאמר נא ישראל הוא יעקב ישראל האיש (כסמל ליעקב ישראל האומה כמובן, אבל תחילה האיש). ערב פטירתו, במבט על חיי שנתינו שאמנם מעט ורעים היו (בראשית מז ט: "מעט ורעים היו ימי שני חיי ולא השיגו את ימי שני חיי אבתי בימי מגורייהם"), אבל עדיין לכל אורכם התקיים בהם "המלאך הגואל אותי מכל רע" וחשוב עוד יותר "האלהים הרועה אותי מעודי עד היום הזה". במה הוא רועה את אביר יעקב? בפרוסה. פרוסה היא פרנסה. אמנם לא הייתה הבטחה מראש על הפרוסה של היום יום, אבל בדיעבד היא הייתה מצויה בביתו של יעקב וישראל והוא ידע להכיר על כך תודה. ללמדנו לדורות שאין הבטחה על הפרנסה אבל היא מתקיימת במי שטורח בה ומשלב אותה ב"אם בחוקותי תלכו". ראה מדרש שכל טוב (בובר) בראשית פרק מח: "לפיכך אמר האלהים הרועה אותי מעודי, כלומר הקב"ה שפירנסני בחסדיו מעודי. משהייתי באויר העולם, עד היום הזה".

לשומרו מכל פגעי הדרך. ויהי בעלותם המרכבה אמר הבן אל אביו: איה צרור הכסף אשר הכינות, תנה נא אותו על ידי על הוצאות דרכי. אמר לו אביו: מה לך לשאול מאתי על הוצאות, הלא אתך אנכי נוסע ומידי תבקש מחסורך כל אימת שיחסר לך לפי העת. כן הדבר ביעקב אע"ה, כי כבר נתברך בברכת בכל והיא ההנהגה הטבעית כבן הנעתק משלחן אביו להתפרנס ממעשי ידיו. אולם אחר כי היה ההכרח שיהיה הקב"ה עמו בדרך זו, הלך לשומרו ולהצילו מכל רע ולהספיק לו מחסוריו ע"פ הנהגתו המיוחדת הנסיית, לא היה עוד מהצורך לתת בידו מאומה משוב ברכתו, כי הלא יהיה עמו בכל דרכיו. וזהו מה שאמרו רבנן, על הפרנסה לא השיבו כי לא היה מהצורך להשיבו ולהבטיחו על הפרנסה כי הלא מלחם אביו יתברך יאכל".